

Mensenrechten zijn een blinde vlek van baggersector

De Nederlandse overheid dient dit bij te sturen

Samenvatting | maart 2016

Twee Nederlandse baggeraars en de overheid speelden een centrale rol in de recente verbreding en uitdieping van het Suezkanaal. SOMO en Both ENDS analyseerden hoe de betrokken partijen handelden in dit project en toetsten of zij internationale MVO-normen naleefden. De conclusie is helder: baggeraars en de overheid leefden internationale MVO-normen niet na en hebben hierdoor mensenrechten onvoldoende beschermd.

*Dit is een samenvatting van het Engelstalige rapport **Dredging in the Dark** gepubliceerd in maart 2016.*

De Nederlandse overheid liet de afgelopen jaren geen kans onbenut om de Nederlandse expertise op het gebied van waterbouw bij de Egyptische overheid onder de aandacht te brengen.¹ En met resultaat: twee Nederlandse baggeraars, Boskalis en Van Oord, kregen een centrale rol in de opdracht tot de uitbreiding van het Suezkanaal. Samen met twee andere buitenlandse bedrijven groeven zij dag en nacht, in een recordtijd van slechts negen maanden 200 miljoen m³ zand uit. Door velen wordt dit gezien als een prestatie van formaat, maar helaas is er ook een andere kant van de medaille. Internationale media berichtten onder andere over Egyptische families die gedwongen werden te verhuizen zonder voldoende compensatie.

Het Suezkanaal uitbreidingsproject

Op 5 augustus 2014 kondigde de Egyptische president el-Sisi aan dat het Suezkanaal zou worden uitgebreid en uitgediept. Dit was volgens hem nodig om de toegang vrij te maken voor grote zeeschepen. En het moest snel ook, omdat el-Sisi het kanaal een jaar later klaar wilde hebben. Er werd geen tijd genomen voor het doen van studies naar de mogelijke sociale- en milieueffecten van de plannen. Twee maanden later waren de baggerwerkzaamheden al uitbesteed aan een consortium van vier buitenlandse bedrijven, waaronder Boskalis en Van Oord. Direct daarop begon het baggeren. Baggerschepen van over de hele wereld werden aangetrokken, waaronder alleen al 21 snijkopzuigers. Deze klus kon alleen volbracht worden door nauwe samenwerking tussen verschillende bedrijven. Op 6 augustus 2015, precies een jaar later, vierde Egypte feestelijk de opening van het verbrede en uitgediepte kanaal.

¹ De Minister van Infrastructuur en Milieu reisde (met handelsdelegatie) meerdere malen naar Egypte en sloot onder andere een samenwerkingsovereenkomst met haar Egyptische collega om de Nederlandse watersector een prominente rol te geven.

Dubieuze omstandigheden

Egypte is een land vol risico's. Mensenrechten staan onder druk, corruptie komt veelvuldig voor en veiligheid is een groot probleem. Het Egyptische leger heeft grote invloed op de overheid en de binnenlandse economie en het heeft de macht over allerlei industriële en infrastructurele projecten.

Behoedzaamheid is daarom geboden voor buitenlandse bedrijven die zaken willen doen met de Egyptische overheid. Maar de baggeraars hebben bij de uitbreiding van het Suezkanaal de sociale- en milieugevolgen die het project hoogstwaarschijnlijk zou hebben onvoldoende geëvalueerd. Internationale media brachten nog vóór het baggeren begon naar buiten dat twee dorpen met meer dan 1500 huizen zijn verwoest. De 2000 mensen die hier woonden moesten van het Egyptische leger vertrekken. Vissers, boeren en inheemse bevolkingsgroepen die nog wel rond het kanaal wonen, lopen het risico hun inkomsten te verliezen door verminderde toegang tot viswater en schaarse landbouwgrond.

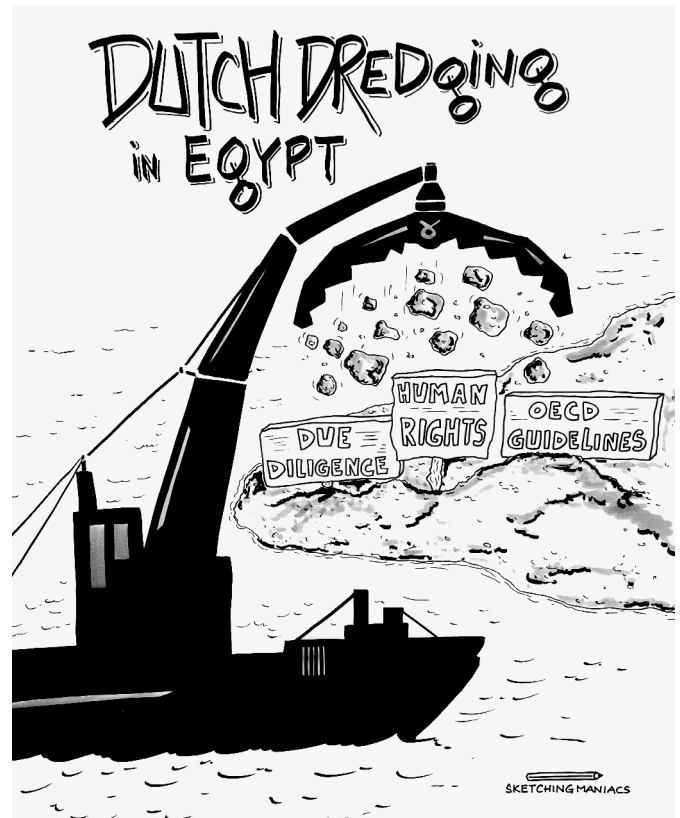
Baggerbedrijven gelinkt aan schendingen

Volgens internationale normen zoals de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen hadden de baggerbedrijven de verantwoordelijkheid om de risico's, zoals de gedwongen verhuizingen, serieus te nemen. De richtlijnen schrijven voor dat bedrijven beleid moeten voeren om mensenrechten te respecteren, schendingen te voorkomen en in actie te komen als dit toch gebeurt. Zij dienen daarvoor *due diligence* toe te passen.

Wat hadden de bedrijven moeten doen?

In het geval van het Suezkanaalproject worden sommige negatieve gevolgen niet rechtsreeks veroorzaakt door de baggerbedrijven. De gedwongen verhuizingen hadden al plaatsgevonden toen de baggeraars ter plaatse kwamen. De bedrijven hebben deze negatieve impact niet zelf veroorzaakt, maar worden weldegelijk direct gelinkt aan de schendingen. In feite konden zij hun werk alleen maar doen

Due diligence is de inspanning die van bedrijven wordt gevraagd om betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen tegen te gaan. Het draait om het permanent evalueren van en reageren op (potentiële) risico's en schendingen - zowel bij de eigen bedrijfsvoering als bij zakenpartners. Daarbij staan de risico's voor de samenleving centraal. De uitvoering van due diligence is een continu proces, waarbij bedrijven proactief hun huidige en potentiële maatschappelijke risico's identificeren, voorkómen en verminderen, en daarover verantwoording afleggen.

omdat Egyptische partijen daarvoor de voorwaarden hadden geschapen. De baggerbedrijven hadden daarom hun best moeten doen om de gevolgen van het project, waar hun werkzaamheden deel van waren, zoveel mogelijk te verkleinen. De baggerbedrijven hadden zich moeten inspannen om relevante stakeholders erbij te betrekken, bijvoorbeeld de families die moesten verhuizen, om hun mening te horen en hen te informeren over hun rechten. Ook hadden de bedrijven hun opdrachtgever, de Suez Canal Authority, moeten aansporen om negatieve effecten te verkleinen en benadeelden toegang tot compensatie te verschaffen. Deze stappen zijn door de Nederlandse bedrijven niet gezet.

Gezamenlijk veel invloed

Dat Nederlandse bedrijven belangrijke spelers zijn in de wereldwijde baggersector is duidelijk. Samen met twee Belgische concurrenten domineren Van Oord en Boskalis de mondiale markt. Een groot Chinees bedrijf dingt steeds vaker mee naar opdrachten, maar legt het af tegen de Nederlanders en de Belgen als ze samenwerken. Deze positie betekent dat de vier bedrijven gezamenlijk flinke invloed kunnen hebben op de milieu- en sociale omstandigheden rond baggerwerken, overal waar zij meedingen naar opdrachten. De baggerbedrijven dienen deze invloed aan te wenden en daarin zoveel mogelijk samen op te trekken. Korte inschrijf- en uitvoeringstermijnen waarmee de baggeraars vaak te maken hebben lijken de ruimte en tijd te beperken, maar dat ontslaat de bedrijven niet van hun verantwoordelijkheid.

Onverstandige keuzes van Nederland

Niet alleen de baggeraars zijn tekortgeschoten. Ook de Nederlandse overheid zat fout met het verstrekken van exportkredietverzekeringen voor het aandeel van de Nederlandse baggeraars in de uitbreiding van het Suezkanaal. De overheid verwacht van alle Nederlandse bedrijven dat zij de OESO-richtlijnen naleven. Zij heeft de bouwsector, inclusief de baggeraars, als één van de dertien 'hoogste risicosectoren' aangemerkt. Toch is het duidelijk dat de aandacht voor MVO en mensenrechten achterbleef tijdens de handelsmissies en diplomatieke contacten die zijn opgetuigd om de Nederlandse baggerbedrijven in Egypte naar voren te schuiven.

Door onder meer een exportkredietverzekering te verstrekken zonder dat er een sociale- en milieueffectenrapportage beschikbaar was handelde de overheid in strijd met internationale normen én haar eigen beleid. Normaal gesproken moet zo'n studie aantonen wat de risico's zijn voor mens en milieu, zodat op basis daarvan een beslissing gemaakt kan worden. Nu werden in overleg met de verzekeraar in kwestie, Atradius DSB, meerdere opties overwogen: de opdracht afwijzen, een consultant inhuren om de beoordeling alsnog te doen of een polis uitreiken zonder het standaard sociale- en milieubeoordelingsproces. Omdat België de aanvraag van de Belgische baggeraars al had goedgekeurd, koos het Ministerie van Financiën voor de laatste optie: de aanvraag werd zonder naar de verdere effecten te kijken goedgekeurd. De belangen van het Nederlandse bedrijfsleven wogen uiteindelijk zwaarder dan lokale sociale-, milieu- en mensenrechteneffecten.

Aanbevelingen voor de Nederlandse overheid

Het Suezkanaal-project laat de spagaat zien waarin de Nederlandse overheid zich bevindt als het gaat om enerzijds handelsbelangen en anderzijds mensenrechten. Te vaak blijken mensenrechten ondergeschikt en dat moet veranderen:

- De overheid dient erop toe te zien dat alle baggerbedrijven en Atradius DSB mensenrechten respecteren en due diligence uitvoeren en daarover rapporteren zoals voorgeschreven in de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen.
- Bij het verlenen van een exportkredietverzekering dient het naleven van de OESO-richtlijnen bindend te zijn en dient toegang tot compensatie te worden gegarandeerd voor potentiële gedupeerden.
- De overheid dient met de baggersector (waterbouwsector) bindende afspraken te maken over een effectieve aanpak van milieu- en mensenrechtenrisico's. Bij het vaststellen van deze risico's dienen (lokale) stakeholders betrokken te worden.

Colofon

Mensenrechten zijn blinde vlek van baggersector

De Nederlandse overheid dient dit bij te sturen

Maart 2016

Auteurs: Niels Hazekamp, Gisela ten Kate,
Wiert Wiertsema en Joseph Wilde-Ramsing
Met bijdragen van: Karlijn Kuijpers en Tim Steinweg
Layout: Frans Schupp
Cover foto: AP Images / Hollandse Hoogte
Cartoon: Edwin Stoop – Sketching Maniacs
ISBN: 978-94-6207-089-9

Deze publicatie is tot stand gekomen met financiële bijdragen van het Sigrid Rausing Trust en het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken. De inhoud van dit paper is de verantwoordelijkheid van SOMO en Both ENDS en geeft niet noodzakelijkerwijs de mening van het Sigrid Rausing Trust of het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken weer.

Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen

Sarphatistraat 30
1018 GL Amsterdam
Nederland
T: +31 (0)20 639 12 91
F: +31 (0)20 639 13 21
info@somo.nl
www.somo.nl

Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (SOMO) is een onafhankelijke not-for-profit onderzoeks- en netwerkorganisatie. SOMO richt zich op duurzame ontwikkeling, zowel sociaal, ecologisch als economisch. Sinds 1973 onderzoekt SOMO multinationale ondernemingen en de gevolgen van hun activiteiten voor mens en milieu wereldwijd.

Stichting Both ENDS

Nieuwe Keizersgracht 45
1018 VC Amsterdam
Nederland
T: +31 (0)20 530 66 00
F: +31 (0)20 620 80 49
info@bothends.org
www.bothends.org

Samen met milieu- en mensenrechtenorganisaties in ontwikkelingslanden werkt Both ENDS aan een duurzame, eerlijke wereld waarin iedereen een stem heeft. We verzamelen en delen informatie over beleid en investeringsbeslissingen die directe gevolgen hebben voor mensen en hun leefomgeving, we trekken gezamenlijk op in beleidsbeïnvloeding, we faciliteren multi-stakeholderdialogen en we promoten en ondersteunen duurzame lokale alternatieven.